

University Students' Tendencies Toward and Reasons Behind Dropout

Hüseyin ŞİMŞEK*

Received : 13 February 2012

Accepted : 13 December 2012

ABSTRACT: In this research conducted to investigate university students' tendencies toward and reasons behind dropout, it was found that university students had a high level of tendency towards dropout (45%). This indicated that one out of two students wanted to drop out of school at least once for a reason. As a result, their tendencies toward dropout was due to *personal* factors as well as those related to family, friends, and school. The personal factors affecting tendency toward dropout were gender, academic performance, school attendance, out-of-school work, boredom at school, and discipline penalty. According to the results, the factors related to school were faculty type, level of satisfaction with administrative and teaching staff as well as with social activities, level of difficulty in the department, and willingness to choose faculty. Furthermore, in this study, a positive relationship was found between dropout tendency and possession of close friends who dropped out of school.

Keywords: university students, dropout, Southeastern Anatolia Region

Extended Abstract

Purpose and Significance: Turkey as a developing country has recently attempted to develop higher education with the aim of strengthening human capital. The numbers and quotas of universities have been increased at least one and a half times higher than those in the last decade; the number of universities which was 76 in 2001 (23 private, 53 public universities) has reached totally 165, 62 of which are private universities, in 2011. The increase seen in the number of universities has also influenced the number of students. That is, the number of students which was nearly 1.500.000 in 2001 has become 3.529.334 increasing more than two times in 2011. However, with that huge increase in number, a considerable increase in the number of university dropouts has also been observed. Dropout has become crucial not only in Turkey, but in all developing or developed countries as well. When individual and social reasons of dropout considered, it is a severe economic loss. Dropping out of a university is different from dropping out of primary or secondary education. As a matter of fact, university is quite different from other educational stages with regard to both the characteristics of the system and students. Universities are educational institutions that provide specialized education and attended by adults. Thanks to high competencies provided, added values developed by university graduates in the business world are much more significant. In this research, the problem of school dropout, which has not aroused wonder of researchers in Turkey so far, but is gaining more and more significance day by day, was examined. It is expected that this research will be effective

*Ph.D, Harran University, Sanliurfa, Turkey, husimsek@hotmail.com

in making instructors and managers develop new policies towards risk groups and decreasing the dropout level.

Methods: This descriptive study had a survey design. Data were collected through the questionnaire developed by the researcher based on the literature and expert review. Besides, participants were asked some questions related to personal and family characteristics and social and school environment. The scope of this study consisted of 12.512 university students at eight faculties providing at least four-year education at Harran University during the 2010-2011 academic year. The sample of the study consisted of 450 students randomly selected from those eight faculties of Harran University. Data were obtained through the questionnaire developed by the researcher, considering the characteristics of the region where the university is located. Data were analyzed by considering personal factors at first, and then others related to family, school and social environment. In data analysis, frequencies and distributions of percentages were used, and crosstabs giving an opportunity to compare variables categorically were done to investigate relationships between two variables.

Results: As a result, it was concluded that some personal characteristics were influential in dropout tendency. The personal factors affecting tendency toward dropout were gender, academic performance, school attendance, out-of-school work, boredom at school, and discipline penalty. According to these findings, while the level of dropout tendency was 49.6% among male students, it was 38.2% among female students. On the other hand, it was seen that the level of dropout tendency among those with the lowest academic performance was higher than that of those with the highest academic performance. Again, the level of dropout tendency among those attending school rarely was higher than that of those attending school *regularly*. According to another finding, the level of dropout tendency among students extending their school was significantly higher than that of those who completed each term on time. On the other hand, nearly two-third of the students (62.2%) who had discipline penalty were found to have higher dropout tendency. As a result, it was suggested that dropout tendency also depended on some family factors. The level of dropout tendency was one and a half times lesser among students with interested family than that of those coming from uninterested families. Moreover, at the end of this study, some school factors were found to affect school dropout. According to this, school factors affecting dropout tendency were faculty type, level of satisfaction with administrative and teaching staff as well as with social activities, level of difficulty in the department, and willingness to choose faculty. In this study, the highest level of dropout tendency was seen among students of the Faculties of Engineering and Agriculture while the lowest level of dropout tendency was seen among students of the Faculties of Education and Medicine. a positive relationship was found between dropout tendency and possession of close friends who dropped out of school. The level of dropout tendency among students whose close

friends also thought of dropping out of school was 54.0% while this rate was 36.7% among those whose friends did not have an idea of dropping out of school.

Discussion and Conclusions: In this research conducted with the aim of investigating dropout tendency among university students of Harran University and its reasons behind, it was found that 45% of all had a tendency toward dropout. This rate indicated that one out of two students wanted to drop out of school at least once for a reason. The earlier research findings on this issue also suggested that school dropout was mostly seen in the first year of program. When the rate of those dropping out of university in their first year (30%) considered, it was found to be high for such a developing country as Turkey. It can be said that relatively lower economic and social development levels of the Southeastern Anatolia Region, approximately consisting of 80% of students and provinces where this research was carried out, were effective in the existence of that rate. As a matter of fact, in other studies carried out on school dropout in the region, it was observed that 16-17% of dropout tendency existed in the levels of primary and secondary education. On the other hand, these results also indicated racial bases of school dropout because the Southeastern Anatolia Region is an area which has students from various ethnical origins and a high-level of Kurdish population. In preliminary studies carried out on school dropout, it has been put forward that there was a strong relationship between racial discrimination and school dropout in higher education. For instance, regarding the dropout levels of high school education in the USA, an unbalanced distribution was seen among races i.e., while the dropout level was about 6.0% among the Hispanics, this rate was 4.5% among the Blacks and 2.2% among the Whites.

Üniversite Öğrencilerinin Okulu Bırakma Eğilimleri ve Nedenleri

Hüseyin ŞİMŞEK*

Makale Gönderme Tarihi: 13 Şubat 2012

Makale Kabul Tarihi: 13 Aralık 2012

ÖZET: Üniversite öğrencilerinin okulu bırakma eğilimlerini ve nedenlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada genel olarak yüksek düzeyde (%45) okulu bırakma eğilimi tespit edilmiştir. Bu oran, her iki öğrenciden birinin herhangi bir sebeple en az bir defa okuldan ayrılmak istediğine işaret etmektedir. Elde edilen verilerin analizi sonucunda, üniversite düzeyinde görülen yüksek oranlı okul terki eğiliminin başta *kişisel* etkenler olmak üzere, *aile*, *arkadaş* ve *okul* etkenlerinden kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda okulu bırakmaya etki eden kişisel özelliklerin başta cinsiyet olmak üzere, akademik başarı, okula devam sıklığı, okul dışında çalışma, okulda canı sıkılma ve disiplin soruşturması geçirme gibi durumlar olduğu gözlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğrencileri okul terkine iten okul faktörleri, başta öğrencilerin okudukları fakülte olmak üzere, fakülteden, yöneticilerden ve öğretim elemanlarından memnuniyet düzeyleri, fakültedeki sosyal etkinliklerden memnuniyet düzeyleri, okudukları fakültede zorlanma zorlanmama durumları ve okudukları fakülteyi isteyerek tercih etme etmeme durumları gibi faktörlerdir. Araştırmada ayrıca, okulu bırakan yakın arkadaşlara sahip olma ile okulu bırakma eğilimi arasında doğrudan bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: üniversite öğrencileri, okulu bırakma, Güneydoğu Anadolu Bölgesi.

Giriş

Yükseköğretim talebinin hızlı artışıyla dikkati çeken bir diğer artış, üniversiteye kayıt yaptırmış öğrencilerin bir süre sonra okuldan ayrılma eğilimlerinde kendini göstermektedir. Bugün okul terki sorunu, gelişmiş ya da gelişmekte olan bütün ülkelerde önemli bir eğitim problemi hâline gelmiştir. Çeşitli nedenleri olmakla birlikte, okul terkinin bireysel ve sosyal sonuçları dikkate alındığında, okul terki önemli bir ekonomik kayıptır. Eğitim ekonomisi literatüründe “*vazgeçme maliyeti*” olarak da nitelendirilen okul terki, bireyi, okul çevresini, ailesini ve kamu otoritesini yakından ilgilendirmektedir.

Önemli toplumsal rolleri nedeniyle, üniversiteler Türkiye’de, kamuoyunun ve araştırmacıların sürekli ilgisini çekmiş, sorunları sık sık tartışma konusu olmuştur (Başkan, 2001). Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye, son yıllarda, insan sermayesini güçlendirmek amacıyla, yükseköğretimi geliştirmek ve yaygınlaştırmak için büyük bir atılım içerisinde. Son on yıla bakıldığında, Türkiye’de üniversitelerin gerek nicelik gerekse nitelik yönüyle önemli bir gelişim içerisinde olduğu görülmektedir. Üniversitelerin sayısı ve kontenjanları on yılda en az bir buçuk kat artırılmış, 2001 yılında 76 olan (23 özel, 53 devlet üniversitesi) üniversite sayısı, 2011 yılında 62’si özel olmak üzere toplam 165’e ulaşmıştır (Günay & Günay, 2011). Üniversite sayısında görülen artış, öğrenci sayısına da yansımış; 2001 yılında yaklaşık 1.500.000 olan öğrenci sayısı 2011 yılı itibarıyla 3.529.334 olmuştur.

Üniversiteyi bırakma, ilk ve ortaöğretimi bırakmadan farklı bir eğitim sorunudur. Zira üniversite, bir öğretim kademesi olarak, gerek verdiği eğitim gerekse

*Dr., Harran Üniversitesi, husimsek@hotmail.com

öğrencilerinin özellikleri bakımından diğer öğretim kademelerinden oldukça farklıdır. Üniversiteler, uzmanlık eğitimi veren, yetişkin bireylerin devam ettiği bir eğitim kurumudur. Sağladığı yüksek beceriler sayesinde, üniversiteyi bitirenlerin iş dünyasında üretecekleri katma değer daha fazladır. Söz gelimi Güney Kore’de 1960-1975 yılları arasında yükseköğretime sağlanan teşvikler sayesinde kişi başına düşen milli gelir dramatik bir artış göstermiş; 1975’de 3.000 dolardan 2002 yılında tam beş misli artarak 15.000 dolara yükselmiştir. Güney Kore’deki ekonomik gelişmede yükseköğretime destek stratejisi hayati bir rol oynamış; 1960’lardan itibaren başlatılan teşvikler bunda etkili olmuştur. Nitekim bu süre içerisinde Güney Kore’nin yükseköğretim yatırımları, OECD ülkelerinin yatırım ortalamalarından % 2,5 daha fazladır (Bloom, Canning, & Chan, 2006).

Bu araştırmada, Türkiye’de henüz araştırmacıların ilgisini çekmemiş, ancak her geçen gün giderek daha fazla önem kazanan üniversite terki konusu incelenmektedir. Araştırma verilerinin, öğretim elemanları ve yöneticilerin risk gruplarına yönelik politikalar geliştirmelerinde ve üniversite terkinin azaltılmasında etkili olacağı umulmaktadır.

Okul Terki ve Nedenleri

Okul terki kavramı, çeşitli bilim insanları tarafından kullanıldıkları bağlama göre farklı biçimlerde tanımlanmıştır (Kember, 1989: 196; McCaul, 1992: 206; Peters, 1992: 234; Roberts, 1984: 50). Tanımlarda ortaya çıkan genel anlayışa göre okul terki, zaman zaman devam edememekten farklı olarak, bireysel veya sosyal nedenlerden dolayı okuldan tamamen ayrılmaktır. Bu durum, mezun olmadan okuldan ayrılmak olarak da nitelendirilmektedir (Garrison, 1985). Bu tanıma göre, öğrenime başladığı okuldan diploma almadan ayrılmış olan öğrenciye okulu terk etmiş öğrenci denmektedir (Entwistle, Alexander, & Olson, 2004).

Okul terkiyle ilgili bir diğer önemli tartışma, okul terkinin nasıl ve neden ortaya çıktığı ile ilgilidir. Araştırmacılar okul terkinin, okul normlarından uzaklaşmayla başlayıp okul faaliyetlerinden ve değerlerinden kopma ile süren ve okul ortamından uzaklaşmayla sonuçlanan bir süreç olarak nitelemektedirler (Kaplan & Peck, 1997).

Durkheim (1961) okulu bırakma kararının birkaç faktöre bağlı olduğuna işaret etmiştir. Ona göre bu faktörler, bireylerin geçmiş yaşantılarından başlayarak, grup üyeliği, moral değerler, sosyal bütünleşme ve akademik geçmiş gibi bir dizi etkenle ilişkilidir. Peters (1992: 238)’ye göre okul terki, çok eski bir problemdir ve okul terki nedenleri arasında kişisel özellikler, çevresel etkiler ve okul faktörleri yer almaktadır. Yine Peters (1992)’ye göre yükseköğretimde okul terki giden süreç, öğrencinin kayıt yaptırdığı bölümü sevmemesiyle başlamaktadır. Peters’a göre şayet öğrenci bölümünü benimsemediyse kolay biçimde hoşnutsuz olmakta, motivasyonu düşmekte ve okul terkiyle yüz yüze gelmektedir. Gözlemler; okul terkinin kişisel özelliklere bağlı olarak, motivasyon ve ilgi eksikliği, usanç, duyarsızlık (kayıtsızlık), programı reddetme, bir şey öğrenememe duygusu, amaçsızlık ve mesleki uyum konusundaki belirsizliklerden kaynaklandığına işaret etmektedir.

Üniversiteyi bırakan öğrencilerin birçoğu, kişisel giderlerini karşılamak zorunda kaldıkları için okulu bıraktıklarını belirtmişlerdir. Okul terki konusundaki bu gerekçeyi önemli bulan Peters (1992)'ye göre okulu bırakan öğrenciler genellikle ebeveynlerinden yeterli finansal destek alamamaktadırlar. Örneğin, bu öğrencilerin çoğu okula gitme imkânı bulamamış fakir ailelerden gelmektedir. Bu durumdakilerin birçoğu, ailelerini eğitim giderleri konusunda ikna edememektedirler (Peters, 1992: 145).

Yeni veriler ve bulgular, okulu bırakmış öğrencilerin ailelerinin ortalama %70'inin "düşük ekonomik statüde" olduğunu göstermektedir. Örneğin siyahî (Afrikalı) öğrenciler üzerine yapılan bir araştırmada okulu bırakmış öğrencilerin çoğunun ailesinin fakir olduğu görülmüştür. Okulu bırakanların büyük çoğunluğu, yetersiz olan ekonomik kaynaklarını artırmak için çalışmakta, bu durum öğrencilerin stres seviyelerini arttırmakta ve sonuç olarak dikkatlerini eğitimden uzaklaştırmaktadır (Letseka & Maile, 2008).

Zambiya gibi az gelişmiş ülkelerde üniversite öğrencilerinde okul terkine yola açan faktörler arasında "*uygun barınma*" sorunu gelmektedir (Kember, 1989: 200). Farklı ülkelerden gelen diğer öğrenciler, laboratuvar imkânlarının yetersizliğinden şikâyet etmişlerdir. Öte yandan bazı kız öğrenciler için hamilelik, üniversitede okul terkinin önemli bir diğer nedenidir (McCaul, 1992: 205). Tinto (1975: 89) ise hamilelik yanında, taşınma, evlilik, yetersiz bakım, parasızlık, ilgi eksikliği, ders araçlarının yetersizliği ve öğretim elemanlarının beğenilmemesini üniversite öğrencilerini okuktan uzaklaştıran faktörler arasında göstermiştir. Farmer ve Vispoel (1990: 128), kız öğrencilerin başarısızlıklarını evlenme düşüncesi yanında yetenek ve çaba eksikliğine bağlamışlardır.

Smith (1987: 18-21) okul terki nedenlerini şöyle sıralamıştır:

- Derslerin çok zor olması,
- Final sınavında başarısız olma korkusu,
- Programın çok uzun olması ve bunun zaman kaybına yol açtığı düşüncesi,
- Aynı programdaki diğer öğrencilerden destek görmeme,
- Hamilelik ve hastalıklar.

Kember (1989: 202) ise okul terki konusunda daha çok öğrencilerin kazanabilecekleri ödüller ve sertifikalara ilişkin dışsal motivasyona işaret etmiştir. Öte yandan Paul (1990: 98) öğrencilerin içsel ve dışsal yönden motive olmaya gereksinim duyduklarını ileri sürmüştür çünkü motivasyon, öğrencileri öğrenmeye, bilmeye, anlamaya, inanmaya, etkin olmaya, değişmeye ve yeni bir beceri kazanmaya isteklendirir (Mutava, 1986: 2).

Kitap, atlas, sözlük vb. ders kaynaklarının olmayışının öğrencileri programdan uzaklaşmaya ittiğini ileri süren Jolly (1969: 62-72), Ugandalı üniversite öğrencileriyle yaptığı bir çalışmada öğretim materyali eksikliğinin üniversite öğrencileri üzerinde büyük bir sorun yarattığını gözlemlemiştir. Jolly (1969), ayrıca, okul imkânlarının yetersizliği, öğrencilerde öğrenmeye yönelik yanlış tutumlar, aşırı yüksek okul ücretleri,

okulların yetersiz tanıtımı ve öğrenciler için dönem planlamasının ihmal edilmesi gibi sorunlardan da bahsetmektedir.

Üniversitede okul terki, yetişkin bireylerin rasyonel kararı olarak nitelendirilebilir. Zira yaşları yirminin üzerindeki öğrenciler yetenekleri ve kariyerleri için rasyonel karar verebilecek durumdadırlar (Kember, 1989: 288-289). Üniversite öğrencilerinde okul terkine ilişkin psikolojik derinlik arayan Kamfwa (1982), yetişkinlerin bir klüpten ayrılması sorununu irdeleyerek, konuya açıklık getirmek istemiştir. Ona göre yetişkinlerin bir klüpten ayrılmaları içsel sorumluluktan kaçınma, ailedeki hastalıklar, kırsal alanda çalışma, tembellik ve aidatları ödemede yetersizlik gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Thomas (1993: 5), Australya'nın New England Eyaleti Bhutan'da üniversite öğrencileri üzerine yaptığı bir araştırmada, öğrencilerin iş yeri talebi, ağır iş yükü ve beklenmedik taşınmalardan dolayı okulu bıraktıklarını belirlemiştir. Benzer nedenler, Garland (1993) tarafından da bulunmuştur. Garland (1993) okul terkinde yetersiz öğretmen-öğrenci iletişimi, ders kitaplarının ve öğretim materyallerinin eksikliğinin etkili olduğunun altını çizmiştir. Ona göre ön öğrenmelerin yetersiz oluşu, motivasyon kaybı, zaman ve öz yönetim eksikliği de okulu bırakmada etkili olmaktadır. Roberts (1984: 62)'ün bulguları da bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Roberts (1984)'e göre okulu bırakmada etkili olan nedenler; yeterli öğretim materyali bulamama, kitap temin edememe, sınavlarla ilgili sorunlar, konu içeriğini anlayamama, hızlı ve anlamlı geri bildirim almada zorluklar, motivasyon eksikliği ve fiziksel kaynakların yetersizliğidir.

Sponder (1990) ve Cuomo (1991) ise ebeveyn bakım ve desteğinin olmayışının okulu bırakmada önemli bir faktör olduğuna işaret ederken, Cuomo (1991) ve Adiseshiah (1990) yoksulluğun ayrılma nedeni olduğunu; tarıma bağımlı kırsal bölgeden gelen öğrencilerin okul terkinde daha fazla etkilendiklerini saptamışlardır. Fernandez ve Valez (1989)'a göre ise okul harçlarının ödenememesi okul terkinin ekonomik temelli bir diğer nedenidir.

Çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalar, üniversite öğrencileri arasında okul terkinin aile ya da eğitsel geçmiş gibi kişisel özelliklerle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Arulampalam, Naylor, & Smith, 2001; Jackobsen & Rosholm, 2003; Johnes & McNabb, 2004; Montmarquette, Mahseredjian, & Houle, 2001; Smith & Naylor, 2001).

Yurttaş Girişimi tarafından 2006 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre okulu bırakan öğrenciler şu gerekçeleri öne sürmüşlerdir (Bridgeland, Dilulio, & Morison, 2006):

Yetersiz sorumluluk. Araştırmaya katılanların % 69'u sıkı çalışmadığı için motive olamadığını, % 7'si derslere ilgi göstermediğini, % 42'si zamanının çoğunu okulla ilgisi olmayan kişilerle geçirdiğini belirtmiştir.

Kişisel nedenler. Araştırmaya katılanların % 32'si iş bulmak ve çalışmak zorunda kaldığını, % 26'sı çocuk sahibi olduğunu, % 22'si ailesini geçindirmek zorunda kaldığını belirtmiştir.

Akademik nedenler. Araştırmaya katılanların % 35'i okulda başarısız olduğunu, % 43'ü çok defa okula geç kaldığını ya da dersleri kaçırdığını, % 45'i dersler için hazırlanamadığını, % 32'si sınıf tekrarı yapmak zorunda kaldığını söylemiştir.

Aynı araştırmada okulu terkedenlerin % 70'i şayet çalışmış olsaydı okulu bitirebileceğini, % 66'sı ise şayet kendilerinden beklenseydi sıkı çalışabileceklerini belirtmişlerdir (Hammond, Linton, Smink, & Drew, 2007).

Yukarıda bir kısmı açıklanan okul terkine ilişkin çok sayıda araştırma, konuya ilişkin geçerli bir teorinin olmadığına işaret etmektedir. Spady (1970) ve Tinto (1975) okul terki sürecini anlama konusundaki yetersizliğin, konuya ilişkin araştırmaların teorik temelli olmaktan çok betimsel olmasından kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Onların iddiasına göre, konuya ilişkin araştırmaların çoğu, araştırmayı yönlendirecek kavramsal bir model olmaksızın, öğrenciler ya da kurumsal değişkenlerin okul terki davranışıyla anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığına odaklanmaktadır.

Okul Terki Oranları

Öğretim kademelerindeki okul terki oranları, çeşitli araştırmalara konu olmuş ve genellikle de benzer sonuçlar ortaya konmuştur (Jolly, 1969: 62).

Bu sorunla boğuşan ülkeler, okul terki, ekonomik gelişmeyi engelleyen bir durum olarak görmüşler ve bu konuda ulusal bir sorumluluk üstlenmişlerdir. Örneğin; Amerika Birleşik devletlerinde 1972 yılında 16-24 yaş arasındaki lise öğrencileri arasında okul terki oranı % 14.6 iken alınan çeşitli önlemler sonucunda 2007 yılında bu oran yaklaşık yüzde 45'lik bir azalmayla % 8.7'ye düşürülmüştür (U.S. Department of Education, 2007). Okul terki problemi bazı durumlarda uluslararası düzeyde ele alınmış; uluslararası örgütler tarafından okul terkinin önlenmesine yönelik bazı projeler yürütülmüştür. Örneğin; Zambiya, okul terkinin önlenmesi konusunda Kanada, Almanya ve Avustralya'dan yardım almıştır. Bu yardımlar, öğretim programlarını geliştirme ve açık orta sınıfları desteklemek için araç temin etme şeklindedir (Ngoma, Simwanza, & Makunka, 2011).

Güney Afrika Eğitim Bakanlığı 2005 yılında yaptığı bir açıklamaya göre, 2000 yılında üniversitelere kayıt yaptıran 120.000 öğrenciden 36.000 (% 30)'i ilk yılda, 24.000 (% 20) öğrenci ise ikinci ve üçüncü öğretim yılında okuldan ayrılmıştır. Geriye kalan 60.000 öğrencinin ancak % 22'si üç yıllık öğretim süresini tamamlayarak mezun olabilmıştır (Moeketsi & Simeon, 2008). Bazı üniversitelerde okul terki oranı, % 80'lere kadar çıkmaktadır. Daha sonra bakanlık, okul terklerinin ulusal bütçeye 4.5 milyara mal olduğunu ve yükseköğretim kurumlarına kaynak ayırma ve yatırımın orantısız biçimde yavaşladığını duyurmuştur. Macfarlane (2006), kurumlar arasındaki öğrenci hareketleri dikkate alınsa bile, öğrenim görenlerin % 50'ye yakının okulu bıraktığını ileri sürmüştür.

Her üç üniversite öğrencisinden biri 2000 ile 2004 yılları arasında okuldan ayrılmıştır. Üniversite düzeyinde yüksek okul terki oranları, kamuoyunda yükseköğretim sektörünün kendi ayakları üzerinde durabilecek kabiliyete sahip olup olmadığı konusunda ciddi soru işaretlerine yol açmıştır. Peters (1992: 235)'nin yaptığı karşılaştırmalı ampirik bir çalışmaya göre 1960'larda Almanya'daki okul terki oranı yaklaşık % 20 civarındaydı. Peters (1992)'ye göre bu oran 1980'li yılların başında % 19 civarındadır. Uluslararası karşılaştırmalara bakıldığında, okul terki ile ilgili bu oran, aslında oldukça düşüktür. Peters (1992: 243)'nin verdiği bir diğer örnekte tam zamanlı ve yarı zamanlı olarak üniversiteye kayıt yaptıran öğrencilerin % 32.2'si öğrenimlerini tamamlamazken, % 22.1'i ilk girişimden sonra okulu bırakmış, % 16.1'i yeterli çalışma ve ödev yapmadığı için sınava girme hakkı kazanamamış, sınav hakkı kazananların % 12.4'ü sınavlara gelmemiş ve % 4.7'si sınavlardan başarısız olmuştur.

Bir başka araştırmanın sonuçlarına göre Güney Afrika'da üniversite öğrencilerinin ilk yıllarındaki okul terki oranı % 40'lara ulaşmaktadır. Okulu erken dönemde bırakanların büyük çoğunluğu, ülke genelindeki ekonomik güçlükler yaşayan siyahi öğrencilerden, düşük gelir ve düşük eğitilmiş ailelerden gelenlerden oluşmaktadır. İnsan Kaynakları Araştırma Konseyi tarafından yapılan çalışmanın ortaya koyduğuna göre, öğrencilerin yalnızca % 15'i belirlenen zamanda okulu tamamlayabilmektedir. Yüksek düzeydeki okul terkleri ve okul başarısızlıkları, sınırlı kaynaklarla birlikte, ülkedeki en önemli problemi oluşturmakta, vahim sayılabilecek düzeyde başarı eksikliği genellikle yoksul öğrenciler arasında görülmektedir. Avrupa Birliği üyesi olan İtalya'da üniversitede okul terki oranı % 60'lar düzeyindedir. Bu oran ortalama % 30 düzeyindeki OECD ülkeleri içerisinde en yüksek oranı işaret etmektedir. Almanya'da ise bu oran % 25'ler civarındadır (Becker, 2001).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin okulu bırakma eğilimlerini ve okulu bırakma eğilimine yol açan faktörleri belirlemektir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Okulu bırakma eğiliminin *kişisel özellikler* etkenine göre dağılımı hangi düzeydedir?
- Okulu bırakma eğiliminin *yakın arkadaş* etkenine göre dağılımı hangi düzeydedir?
- Okulu bırakma eğiliminin *aile* etkenine göre dağılımı hangi düzeydedir?
- Okulu bırakma eğiliminin *okul* etkenine göre dağılımı hangi düzeydedir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Okul terki eğilimini belirlemek ve okul terki eğilimine yol açan faktörleri tespit etmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan bir anket, üniversite öğrencilerine uygulanmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında, Harran Üniversitesi'ne bağlı en az dört yıllık lisans eğitimi veren fakültelerdeki 12.512 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır, ancak evrendeki tüm öğrencilere ulaşmak mümkün olmadığından, örneklem alınması yoluna gidilmiştir. Örneklem alınırken, Harran Üniversitesine bağlı her bir fakülte'deki öğrenci sayısının evren içerisindeki oranı ve öğrencilerin cinsiyete göre dağılımları göz önünde bulundurulmuştur. Bu kriterlere bağlı olarak, sekiz farklı fakülte'den, seçkisiz olarak toplam 450 üniversite öğrencisi örneklem grubu olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri, "Üniversite Öğrencilerinde Okulu Bırakma Eğilimi ve Nedenleri" adlı bir anket yoluyla elde edilmiştir. Anketin hazırlanması sürecinde kapsam geçerliğinin sağlanabilmesi amacıyla, öncelikle alanyazındaki ilgili araştırmalardan yararlanılmış, araştırmanın yapıldığı üniversitenin de içinde bulunduğu bölgenin sosyal ve kültürel özellikleri dikkate alınmıştır. Bu kapsamda, üniversite öğrencilerinin okul terki eğilimleri ve onları okul terkine iten faktörleri belirlemeye yönelik bazı kişisel özellikleri, aile özellikleri, arkadaş özellikleri ve okul süreçlerine ilişkin toplam 32 sorudan oluşan bir anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formu, aynı üniversitede görev yapan üç alan uzmanının görüşüne sunulmuş, uzmanların kapsam geçerliği ve anlaşılabilirlik özelliklerine yönelik eleştiri ve önerileri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak 26 sorudan oluşan bir anket formu oluşturulmuştur.

Hazırlanan anketler, 2010-2011 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde, önceden belirlenen ve 450 kişiden oluşan örneklem grubuna sınıf ortamında gönüllülük esasına uygun olarak uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmesi, bilgisayar ortamında yapılmıştır. Uygulanan anketler yoluyla elde edilen veriler önce fakülteler, daha sonra kişisel, sosyal çevre, aile ve okul faktörleri dikkate alınarak analiz edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin okulu bırakma eğilimi ve okulu bırakma eğilimine etki eden faktörlerin belirlenmesinde frekans ve yüzde dağılımı ve iki değişken arasındaki ilişkiyi analiz etmede, ilgili her bir değişkenin kategorilerinin kesişimlerini inceleme olanağı sağlayan çapraz tablolama (Crosstabs) metodu kullanılmıştır.

Bulgular

Okulu Bırakma Eğiliminin Kişisel Özellikler Etkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Tablo 1

Okulu Bırakma Eğiliminin “Cinsiyet” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Cinsiyet		Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Erkek	<i>f</i>	139	141	280
	%	49.6	50.4	100.0
Kız	<i>f</i>	65	105	170
	%	38.2	61.8	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$$\chi^2 = 5.554; sd = 1; p = 0.018; p < 0.05$$

Tablo 1'e göre, cinsiyet ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($\chi^2 = 5.554; sd = 1; p = 0.018; p < 0.05$). Buna göre erkek öğrenciler (% 49.6) kız öğrencilere (%38.2) kıyasla okulu daha fazla bırakma eğilimindedirler. Bu sonuç, okulu bırakma ile ilgili diğer araştırma sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir.

Tablo 2

Okulu Bırakma Eğiliminin Öğrencinin “Not Ortalaması” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Akademik Başarı Durumu (Not Ortalaması)	Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?			
	Evet	Hayır	Toplam	
2.50 ve altı	<i>f</i>	100	89	189
	%	52.9	47.1	100.0
2.51- 3.00	<i>f</i>	78	104	182
	%	42.9	57.1	100.0
3.01- 3.50	<i>f</i>	23	45	68
	%	33.8	66.2	100.0
3.51- 4.00	<i>f</i>	3	8	11
	%	27.3	72.7	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$$\chi^2 = 9.911; sd = 3; p = 0.019; p < 0.05$$

Tablo 2 incelendiğinde, akademik başarıyla okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($\chi^2 = 9.911; sd = 3; p = 0.019; p < 0.05$). Not ortalaması en yüksek (3.51-4.00) olan öğrencilerde okulu bırakma eğilimi % 27.3 iken, bu oran not ortalaması 3.01-3.50 arasında olanlarda % 33.8'e, 2.51-3.00 olanlarda % 42.9'a, not ortalaması en düşük olanlarda (2.50 ve altı) ise % 52.9'a çıkmaktadır. Başka

bir ifadeyle, not ortalaması en düşük olanlardaki okulu bırakma eğilimi, not ortalaması en yüksek olanlarınkini iki katı kadardır. Bu sonuçlar akademik başarısızlık arttıkça okulu bırakma eğiliminin de arttığı şeklinde yorumlanmıştır.

Tablo 3

Okulu Bırakma Eğiliminin “Dönem Uzatma” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Dönem Uzatma Durumu?		Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Evet	<i>f</i>	24	8	32
	%	75.0	25.0	100.0
Hayır	<i>f</i>	180	238	418
	%	43.1	56.9	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$$\chi^2 = 12.234; sd = 1; p = 0.000; p < 0.05$$

Tablo 3’e göre, dönem uzatma ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2 = 12.234; sd = 1; p = 0.000; p < 0.05$). Buna göre dönem uzatan öğrencilerdeki okulu bırakma eğilimi dönem uzatmayanlarınkine kıyasla daha yüksektir.

Tablo 4

Okulu Bırakma Eğiliminin Öğrencinin “Okula Devam Sıklığı” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Okula Devam Sıklığı		Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Her derse düzenli	<i>f</i>	50	81	131
	%	38.2	61.8	100.0
Genellikle	<i>f</i>	113	153	266
	%	42.5	57.5	100.0
Çok az	<i>f</i>	41	12	53
	%	77.4	22.6	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$$\chi^2 = 25.521; sd = 2; p = 0.000; p < 0.05$$

Tablo 4’e göre, okula devam etme sıklığı ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($\chi^2 = 25.521; sd = 2; p = 0.000; p < 0.05$). Her derse düzenli olarak devam eden öğrencilerde okulu bırakma eğilimi % 38.2 iken, bu oran genellikle devam edenlerde % 42.5’e, çok az devam edenlerde ise % 77.4’e çıkmaktadır.

Tablo 5

Okulu Bırakma Eğiliminin “Okulda Canı Sıkılma” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Okulda Can Sıkıntısı Yaşıyor musunuz?	Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?			
		Evet	Hayır	Toplam
Hiçbir zaman	<i>f</i>	31	34	65
	%	47.7	52.3	100.0
Nadiren	<i>f</i>	40	69	109
	%	36.7	63.3	100.0
Zaman zaman	<i>f</i>	52	68	120
	%	43.3	56.7	100.0
Çoğu zaman	<i>f</i>	16	33	49
	%	32.7	67.3	100.0
Her zaman	<i>f</i>	65	42	107
	%	60.7	39.3	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$$\chi^2 = 17.058; sd = 4; p = 0.002; p < 0.05$$

Tablo 5 incelendiğinde, okulda canı sıkılma durumu ile okuldan ayrılma isteği arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2 = 17.058; sd = 4; p = 0.002; p < 0.05$). Buna göre okulda canı sıkılma düzeyi arttıkça okuldan ayrılma isteği de artmaktadır.

Tablo 6

Okulu Bırakma Eğiliminin “Okul Dışında Çalışma” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Okul Dışında Çalışma Durumu?	Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?			
		Evet	Hayır	Toplam
Çalışıyor	<i>f</i>	41	25	66
	%	62.1	37.9	100.0
Çalışmıyor	<i>f</i>	161	221	382
	%	42.1	57.9	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$$\chi^2 = 11.483; sd = 3; p = 0.009; p < 0.05$$

Tablo 6’ya bakıldığında, okul dışında çalışma durumu ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2 = 11.483; sd = 3; p = 0.009; p < 0.05$). Buna göre okul dışında çalışanlarda okulu bırakma eğilimi % 62.1 iken, okul dışında çalışmayanlarda bu oran % 42.1’e düşmektedir.

Okulu Bırakma Eğiliminin Yakın Arkadaş Etkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Tablo 7

Okulu Bırakma Eğiliminin “Yakın Arkadaşlarının Okulu Bırakma” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Yakın Arkadaşlarından Okulu Bırakan Var mı?		Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Var	<i>f</i>	121	103	224
	%	54.0	46.0	100.0
Yok	<i>f</i>	83	143	226
	%	36.7	63.3	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$$\chi^2 = 13.574; sd = 1; p = 0.000; p < 0.05$$

Tablo 7 incelendiğinde, okulu bırakan yakın arkadaşlara sahip olma ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2 = 13.574; sd = 1; p = 0.000; p < 0.05$). Örneğin; yakın arkadaşları arasında okulu bırakmış olanlarda okulu bırakma eğilimi % 54.0 iken, okulu bırakan yakın arkadaşları olmayanlarda % 36.7 dir.

Tablo 8

Okulu Bırakma Eğiliminin Öğrencinin “Arkadaş Başarısı” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Yakın Arkadaş Başarısı Durumu		Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Düşük	<i>f</i>	21	9	30
	%	70.0	30.0	100.0
Orta	<i>f</i>	89	85	174
	%	51.1	48.9	100.0
İyi	<i>f</i>	81	134	215
	%	37.7	62.3	100.0
Çok iyi	<i>f</i>	13	18	31
	%	41.9	58.1	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$$\chi^2 = 14.974; sd = 3; p = 0.002; p < 0.05$$

Tablo 8’e göre, yakın arkadaş başarısı ile okulu bırakma eğilimi arasında bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2 = 14.974; sd = 3; p = 0.002; p < 0.05$). Buna göre yakın arkadaş başarısı düşük olanlarda okulu bırakma eğilimi % 70.0 iken, bu oran orta olanlarda % 51.1’e, iyi olanlarda % 37.7’ye, çok iyi olanlarda ise % 41.9’a düşmektedir. Bu sonuçlar, yakın arkadaşın akademik başarısının öğrencilerin okula devam etme isteği üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğuna işaret etmektedir.

Okulu Bırakma Eğiliminin Aile Etkenlerine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Tablo 9

Okulu Bırakma Eğiliminin “Ailenin Eğitime Destek Vermesi” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Ailenin Eğitime Desteği		Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Yüksek düzeyde	<i>f</i>	127	179	306
	%	41.5	58.5	100.0
Orta düzeyde	<i>f</i>	63	61	124
	%	50.8	49.2	100.0
Düşük düzeyde	<i>f</i>	14	6	20
	%	70.0	30.0	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$\chi^2 = 8.220$; $sd = 2$; $p = 0.016$; $p < 0.05$

Tablo 9 incelendiğinde, ailenin eğitime verdiği destek düzeyi ile okulu bırakma eğilimi arasında bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2 = 8.220$; $sd = 2$; $p = 0.016$; $p < 0.05$). Buna göre, ailelerinin eğitimiyle yüksek düzeyde ilgilendiği öğrencilerde okulu bırakma eğilimi en düşük (% 41.5), düşük düzeyde ilgilenenlerde ise en yüksektir (% 70.0).

Okulu Bırakma Eğiliminin Okul Etkenlerine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Tablo 10'a göre Harran Üniversitesi öğrencilerinin genel olarak % 45'inin herhangi bir nedenle okulu bırakmayı düşündüğü anlaşılmaktadır. Öte yandan, okulu bırakma eğiliminin fakülte değişkenine göre anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir ($\chi^2 = 11.025$; $sd = 7$; $p = 0.138$; $p > .05$). Ancak fakülteler arasındaki dağılıma bakıldığında, okulu bırakma eğiliminin Mühendislik Fakültesi öğrencilerinde ($X = 58,9$) görece daha yüksek olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle, Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin yarısından fazlası bir nedenle okulu bırakmayı düşünmüştür. Onları daha sonra Ziraat Fakültesi (% 50.8) ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (% 46.8) öğrencileri izlemektedir. Tablo 1'deki sonuçlara göre okulu bırakma eğilimi en düşük olan öğrenciler, Eğitim Fakültesi (% 31.8) öğrencileridir.

Araştırmada elde edilen bir başka bulguya göre, okulu bırakma eğiliminin, sınıflara göre dağılımında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($\chi^2 = 0.408$; $sd = 4$; $p = 0.982$; $p > 0.05$), ancak okulu bırakma eğiliminin 3.sınıf öğrencilerinde (% 47.29) diğer sınıflara kıyasla görece daha yüksek olduğu, hazırlık sınıflarında %40 civarında okulu bırakma eğiliminin olduğu ortaya çıkmıştır. Öte yandan, ailedeki birey sayısı ile okulu bırakma eğilimi arasında da anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür ($\chi^2 =$

4.360; $sd = 3$; $p = 0.225$; $p > 0.05$), ancak ailedeki birey sayısı arttıkça okulu bırakma eğiliminde de görece bir artış olduğu gözlenmiştir.

Tablo 10

Okulu Bırakma Eğiliminin Fakülterele Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Fakülte		Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Mühendislik	<i>f</i>	43	30	73
	%	58.9	41.1	100.0
Ziraat	<i>f</i>	32	31	63
	%	50.8	49.2	100.0
İktisat	<i>f</i>	37	42	79
	%	46.8	53.2	100.0
İlahiyat	<i>f</i>	18	22	40
	%	45.0	55.0	100.0
Veterinerlik	<i>f</i>	8	11	19
	%	42.1	57.9	100.0
Tıp	<i>f</i>	7	11	18
	%	38.9	61.1	100.0
Fen -Edebiyat	<i>f</i>	52	84	136
	%	38.2	61.8	100.0
Eğitim	<i>f</i>	7	15	22
	%	31.8	68.2	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$\chi^2 = 11.025$; $sd = 7$; $p = 0.138$; $p > 0.05$

Tablo 11

Okulu Bırakma Eğiliminin "Fakülte Memnuniyet Düzeyi" Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Okuduğu Fakülteden Memnuniyet		Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Hiç memnun değil	<i>f</i>	73	40	113
	%	64.6	35.4	100.0
Çok az memnun	<i>f</i>	36	36	72
	%	50.0	50.0	100.0
Kısmen memnun	<i>f</i>	64	96	160
	%	40.0	60.0	100.0
Oldukça memnun	<i>f</i>	17	39	56
	%	30.4	69.6	100.0
Tamamen memnun	<i>f</i>	14	35	49
	%	28.6	71.4	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$\chi^2 = 30.022$; $sd = 4$; $p = 0.000$; $p < 0.05$

Tablo 11'e göre, fakülte memnuniyet düzeyi ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($\chi^2 = 30.022$; $sd = 4$; $p = 0.000$; $p < .05$). Buna göre, okuduğu fakülteden çok memnun olanların okulu bırakma eğilimi % 28.6 iken, bu oran

oldukça memnun olanlarda % 30.4'e, kısmen memnun olanlarda % 40.0'a, çok az memnun olanlarda % 50'ye, hiç memnun olmayanlarda ise % 64.6'ya çıkmaktadır.

Tablo 12

Okulu Bırakma Eğiliminin “Bölüm Memnuniyet Düzeyi” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Okuduğu Bölümden Memnuniyet		Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Hiç memnun değil	<i>f</i>	36	18	54
	%	66.7	33.3	100.0
Çok az memnun	<i>f</i>	26	18	44
	%	59.1	40.9	100.0
Kısmen memnun	<i>f</i>	61	67	128
	%	47.7	52.3	100.0
Oldukça memnun	<i>f</i>	42	57	99
	%	42.4	57.6	100.0
Tamamen memnun	<i>f</i>	39	86	125
	%	31.2	68.8	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$\chi^2 = 23.969$; $sd = 4$; $p = 0.000$; $p < 0.05$

Tablo 12 incelendiğinde, bölüm memnuniyet düzeyi ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2=23.969$; $sd = 4$; $p = 0.000$; $p < 0.05$). Örneğin, okuduğu bölümden çok memnun olanların okulu bırakma eğilimi % 31.2 iken, bu oran oldukça memnun olanlarda % 42.4'e, kısmen memnun olanlarda % 47.7'ye, çok az memnun olanlarda % 59.1'e, hiç memnun olmayanlarda ise % 66.7'ye çıkmaktadır.

Tablo 13

Okulu Bırakma Eğiliminin “Bölüme İsteyerek Gelme” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Okuduğu Bölümü İsteyerek Tercih Etme		Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Hiç katılmıyorum	<i>f</i>	59	37	96
	%	61.5	38.5	100.0
Nadiren katılıyorum	<i>f</i>	18	34	52
	%	34.6	65.4	100.0
Kısmen katılıyorum	<i>f</i>	39	49	88
	%	44.3	55.7	100.0
Oldukça katılıyorum	<i>f</i>	31	51	82
	%	37.8	62.2	100.0
Tamamen katılıyorum	<i>f</i>	57	75	132
	%	43.2	56.8	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$\chi^2 = 14.641$; $sd = 4$; $p = 0.006$; $p < 0.05$

Tablo 13'teki bulgulara bakıldığında, okuduğu bölümü isteyerek tercih etme durumu ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2 = 14.641$; $sd = 4$; $p = 0.006$; $p < 0.05$). Örneğin, okuduğu bölümü isteyerek tercih ettiğini ifade edenlerde okulu bırakma eğilimi % 43.2 iken, hiç istemediği halde tercih ettiğini ifade edenlerde bu oran % 61.5'e çıkmaktadır.

Tablo 14

Okulu Bırakma Eğiliminin "Bölümde Zorlanma" Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Okuduğu Bölümde Zorlanma Durumu		Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Hiçbir zaman	<i>f</i>	38	54	92
	%	36.9	58.7	100.0
Nadiren	<i>f</i>	38	65	103
	%	41.3	63.1	100.0
Kısmen	<i>f</i>	58	72	130
	%	44.6	55.4	100.0
Çoğu zaman	<i>f</i>	25	35	60
	%	41.7	58.3	100.0
Her zaman	<i>f</i>	45	20	65
	%	69.2	30.8	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$\chi^2 = 18.895$; $sd = 4$; $p = 0.001$; $p < 0.05$

Tablo 14 incelendiğinde, bölümde zorlanma düzeyi ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2 = 18.895$; $sd = 4$; $p = 0.001$; $p < 0.05$). Buna göre, okuduğu bölümde hiç zorlanmayanlarda okulu bırakma eğilimi % 36.9 iken, nadiren zorlananlarda bu oran % 41.3'e, kısmen zorlananlarda % 44.6'ya, çoğunlukla zorlananlarda % 41.7'ye, her zaman zorlananlarda ise % 69.2'ye çıkmaktadır.

Tablo 15

Okulu Bırakma Eğiliminin “İdareci ve Öğretim Elemanları ile Okuldaki Sosyal Faaliyetlerden Memnun Olma” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

İdareci ve Öğretmenlerden Memnuniyet		Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Hiç memnun değil	<i>f</i>	75	52	127
	%	59.1	40.9	100.0
Çok az memnun	<i>f</i>	44	49	93
	%	47.3	52.7	100.0
Kısmen memnun	<i>f</i>	42	65	107
	%	39.3	60.7	100.0
Oldukça memnun	<i>f</i>	27	47	74
	%	36.5	63.5	100.0
Tamamen memnun	<i>f</i>	16	33	49
	%	32.7	67.3	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$$\chi^2 = 16.909; sd = 4; p = 0.002; p < 0.05$$

Okuldaki Sosyal Etkinliklerden Memnuniyet		Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?		
		Evet	Hayır	Toplam
Hiç memnun değil	<i>f</i>	136	117	253
	%	53.8	46.2	100.0
Çok az memnun	<i>f</i>	28	69	97
	%	28.9	71.1	100.0
Kısmen memnun	<i>f</i>	26	38	64
	%	40.6	59.4	100.0
Oldukça memnun	<i>f</i>	7	11	18
	%	38.9	61.1	100.0
Tamamen memnun	<i>f</i>	7	11	18
	%	38.9	61.1	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$$\chi^2 = 19.030; sd = 4; p = 0.001; p < 0.05$$

Tablo 15 incelendiğinde, fakültedeki yönetici ve öğretim elemanlarından memnuniyet düzeyi ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2 = 16.909; sd = 4; p = 0.002; p < 0.05$). Buna göre yönetici ve öğretim elemanlarından memnuniyet düzeyi azaldıkça okuldan ayrılma isteği anlamlı biçimde artmaktadır. Örneğin; yönetici ve öğretim elemanlarından tamamen memnun olduğunu ifade edenlerde okuldan ayrılma isteği oranı % 32.7 iken, bu oran oldukça memnun olduğunu ifade edenlerde % 36.5, kısmen memnun olduğunu ifade edenlerde % 39.3’e, çok az memnun olduğunu ifade edenlerde % 47.3’e, hiç memnun olmadığını ifade edenlerde ise % 59.1’e çıkmaktadır. Yine Tablo 15’e göre okuldaki sosyal etkinliklerden memnuniyet düzeyi ile okulu bırakma eğilimi arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($\chi^2 = 19.030; sd = 4; p = 0.001; p < 0.05$). Buna göre, sosyal etkinliklerden memnun olmayan öğrencilerin okulu bırakma eğilimleri daha fazladır. Sosyal etkinliklerden çok memnun olanlarda okulu bırakma eğilimi % 38.9 iken, hiç memnun olmayanlarda bu oran % 53.8’e çıkmaktadır.

Tablo 16

Okulu Bırakma Eğiliminin “Kişisel Sorunlarını İfade Edebilme” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Okulla İlgili Kişisel Sorunlarını İfade Edebilme İmkânı	Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?			
		Evet	Hayır	Toplam
Hiçbir zaman	<i>f</i>	96	70	166
	%	57.8	42.2	100.0
Nadiren	<i>f</i>	28	42	70
	%	40.0	60.0	100.0
Kısmen	<i>f</i>	36	55	91
	%	39.6	60.4	100.0
Çoğu zaman	<i>f</i>	21	42	63
	%	33.3	66.7	100.0
Her zaman	<i>f</i>	23	37	60
	%	38.3	61.7	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$$\chi^2 = 17.337; sd = 4; p = 0.002; p < 0.05$$

Tablo 16'ya göre öğrencilerin sorunlarını ilgililere ifade edebilme düzeyi ile okulu bırakma eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($\chi^2 = 17.337; sd = 4; p = 0.002; p < 0.05$). Buna göre sorunlarını ilgililere yeterince anlatamayan ve çözüm bulamayan öğrencilerin okuldan uzaklaşma eğilimi belirgin biçimde artmaktadır.

Tablo 17

Okulu Bırakma Eğiliminin “Fakülte İmkânlarından Yararlanma” Değişkenine Göre Dağılımına İlişkin Bulgular

Okuduğu Fakültenin İmkânlarının Yeterliliği	Şimdi ya da geçmişte okulu bırakmayı hiç düşündünüz mü?			
		Evet	Hayır	Toplam
Hiç yeterli değil	<i>f</i>	125	105	230
	%	54.3	45.7	100.0
Çok az yeterli	<i>f</i>	35	63	98
	%	35.7	64.3	100.0
Kısmen yeterli	<i>f</i>	33	56	89
	%	37.1	62.9	100.0
Oldukça yeterli	<i>f</i>	6	14	20
	%	30.0	70.0	100.0
Tamamen yeterli	<i>f</i>	5	8	13
	%	38.5	61.5	100.0
Toplam	<i>f</i>	204	246	450
	%	45.3	54.7	100.0

$$\chi^2 = 15.793; sd = 4; p = 0.003; p < 0.05$$

Tablo 17'ye göre, okuduğu fakültenin imkânlarına ilişkin düşünce ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($\chi^2 = 15.793; sd = 4; p$

= 0.003; $p < 0.05$). Buna göre fakülteadaki imkânları tamamen yeterli bulanlarda okulu bırakma eğilimi % 38.5 iken, hiç yeterli bulmayanlarda % 54.3'e çıkmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Harran Üniversitesi öğrencilerinin okulu bırakma eğilimlerini ve nedenlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada genel olarak yüksek düzeyde (% 45) okulu bırakma eğilimi tespit edilmiştir. Bu oran, her iki öğrenciden birinin herhangi bir sebeple en az bir defa okuldan ayrılmak istediğine işaret etmektedir. Konuya ilişkin araştırma sonuçları da okul terkinin programın ilk yılında en yüksek olduğunu göstermektedir (Bartels, Von Prümer, & Rossie, 1988: 45). Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde 1955-1964 yılları arasındaki istatistiklere dayalı yapılan bir çalışmada öğretimin ilk yılında okuldan ayrılma oranının yaklaşık % 33, ikinci yılında ise % 15 olduğu görülmüştür (Sheath, 1965: 27-28). Yine Harter (1969: 13) tarafından ABD'de Sunny Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada okuldan ayrılmaların %75'i öğretim süresinin dörtte biri tamamlanmadan gerçekleşmektedir. Öte yandan, Güney Afrika Eğitim Bakanlığının 2005 yılı raporlarına göre 2000 yılında yükseköğretime kaydolmuş öğrencilerin % 30'u daha ilk yılında okuldan ayrılırken; yaklaşık % 20'si ikinci ve üçüncü yıllarında okulu bırakmışlardır (Letseka & Maile, 2008). Benzer şekilde Peters (1992: 234) ise Ekonomi bölümü öğrencilerinin % 20'sinin ve Matematik bölümü öğrencilerinin % 50'sinin daha ilk yılda, birinci sömestrden önce bölümlerini bıraktıklarını belirlemiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde sadece üniversite düzeyinde değil, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde de okul terki eğiliminin yüksek olduğu, başka çalışmalarda ortaya konmuştur. Örneğin; Şimşek (2011) tarafından yakın zamanda gerçekleştirilen bir çalışmada lise öğrencilerinde okul terki eğilimi % 17 olarak bulunmuştur. İlköğretim öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada ise, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde okulu bırakma eğiliminin % 16 düzeyinde olduğu belirlenmiştir (Şahin, 2011). Bu sonuçlar, araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinde, okul terkinin öğrencilerin etnik kökenlerine bağlı olarak farklı biçimde geliştiğini göstermektedir. Zira Güneydoğu Anadolu Bölgesi, farklı etnik kökene sahip öğrencilerin bulunduğu ve Kürt nüfusun yoğun olduğu bir bölgedir. Okul terki ile ilgili öncü çalışmalarda yükseköğretimde okul terkinin ırka dayalı eşitsizliklerle güçlü bir ilişkisinin olduğu ortaya konmuştur. Örneğin; ABD'de lise düzeyinde okul terki oranlarında ırklar arasında dengesiz bir dağılım ortaya çıkmış; İspanyol kökenlilerde (Hispanikler) okulu terk edenlerin oranı % 6'ya ulaşırken, siyahilerde % 4.5'te, beyazlarda ise sadece % 2.2'de kalmıştır (U.S. Department of Education, 2007).

Bu araştırma kapsamında, elde edilen verilerin analizi sonucunda, üniversite düzeyinde görülen yüksek oranlı okul terki eğiliminin başta *kişisel* etkenler olmak üzere, *aile*, *arkadaş* ve *okul* etkenlerinden kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Okulu bırakma eğilimine etki eden faktörlere ilişkin sonuçlar aşağıda ayrıntılı biçimde verilmiştir, ancak gerek bu araştırmanın gerekse İngiltere'de yapılan bir başka araştırmanın sonuçları, üniversiteden ayrılma isteğinin tam olarak neden kaynaklandığını ortaya koyamamıştır (Powdthavee & Vignoles, 2009).

Kişisel Özellikler ve Okulu Bırakma Eğilimine İlişkin Sonuçlar

Araştırma sonucunda, bazı kişisel özelliklerin okulu bırakma eğilimi üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Okulu bırakmaya etki eden kişisel özellikler başta cinsiyet olmak üzere, akademik başarı, okula devam sıklığı, okul dışında çalışma, okulda canı sıkılma ve disiplin soruşturması geçirme gibi durumlardır.

Cinsiyet ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu, erkek öğrencilerin (% 49.6) kız öğrencilere (% 38.2) kıyasla daha fazla okulu bırakma eğiliminde oldukları ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, okul terkiyle ilgili diğer araştırma sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir. Örneğin; Şimşek (2011) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada erkek öğrencilerin okulu bırakma eğiliminin (% 22.05) kız öğrencilerininkine kıyasla neredeyse iki kat daha fazla (% 12.41) olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyetle ilgili olarak söylenebilecek bir başka şey, eğitim beklentisi ve arzusunun kız öğrencilerde daha yüksek olmasıdır. Zira bölgede kadın nüfusun karşı karşıya kaldığı düşük statü, olumsuz yaşam standartları kız öğrencilerin bu durumdan kurtulma isteğini artırmakta, bu nedenle gerek lise gerekse üniversite düzeyinde kız öğrencilerde okuldan ayrılma düşüncesi daha az görülmektedir.

Okulu bırakma eğilimine etki eden bir diğer kişisel özellik, öğrencinin akademik başarı düzeyidir. Buna göre not ortalaması en düşük olanlardaki okulu bırakma eğilimi, not ortalaması en yüksek olanlarınkinin iki katıdır. Bir başka çalışmada not ortalaması düşük olan her üç lise öğrencisinden birisinin okulu bırakmayı düşündüğü ortaya çıkmıştır (Şimşek, 2011). Battin-Pearson, Abbott, Hill, Catalano ve Hawkins (2000) tarafından yapılan çalışmada da okulu bırakmada akademik başarısızlığın belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aktaran: Taylı, 2008: 90-101).

Bu çalışmada elde edilen bir diğer sonuca göre dönem uzatma ile okulu bırakma eğilimi arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre başarısızlık nedeniyle dönem uzatan öğrencilerdeki okulu bırakma eğilimi, dönem uzatmayanlarınkine kıyasla anlamlı biçimde daha yüksektir. Bu sonuçları destekleyen bir başka sonuca göre okul dışında çalışma durumu ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Örneğin; okul dışında çalışanlarda okulu bırakma eğilimi % 62.1 iken, okul dışında çalışmayanlarda bu oran % 42.1'e düşmektedir.

Araştırmada okula devam etme sıklığı ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Her derse *düzenli* olarak devam eden öğrencilerde okulu bırakma eğilimi % 38.2 iken, *genellikle* devam edenlerde bu oran % 42.5'e, *çok az* devam edenlerde ise % 77.4'e çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, derslere çok az devam edenlerin okulu bırakma eğilimi her derse *düzenli* devam edenlerinkinden iki kat daha fazladır. Bu sonuç, öğrencilerin okula devam sıklığının azalmasının onların okuldan giderek kopyalarına yol açtığı şeklinde yorumlanabilir.

Bu çalışmada kişisel özelliklere ilişkin elde edilen bir başka bulguya göre üniversite öğrencilerinde disiplin soruşturması geçirme durumu ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre herhangi bir nedenle disiplin soruşturması geçiren öğrencilerin yaklaşık üçte ikisi (% 62.2) okulu bırakmayı düşündüğünü ifade etmiştir. Yine kişisel özelliklere ait bir diğer bulguya göre üniversite

öğrencilerinin okulda canı sıkılma durumuna göre okuldan ayrılma istekleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüş; can sıkıntısı düzeyi yükseldikçe okuldan ayrılma isteğinin de arttığı gözlenmiştir.

Aile Etkenleri ve Okulu Bırakma Eğilimine İlişkin Sonuçlar

Araştırma sonucunda bazı *aile etkenlerine* bağlı olarak okulu bırakma eğiliminin anlamlı biçimde farklılaştığı görülmüştür. Okulu bırakmaya etki eden aile özellikleri, ailedeki birey sayısı, ailenin ekonomik durumu, aile ilgisi ve desteğiyle ilgilidir.

Araştırma sonucuna göre ailedeki birey sayısı ve ailenin ekonomik düzeyine göre okulu bırakma eğilimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı, ancak ailedeki birey sayısı arttıkça ve aile gelir düzeyi düştükçe okulu bırakma eğiliminde görece bir artış olduğu gözlenmiştir. Literatür incelendiğinde, ailenin özellikle ilk ve ortaöğretim düzeyinde okul terkinde belirleyici olduğu görülmektedir. Örneğin; bölgede yapılan bir başka çalışmada sahip olunan kardeş sayısı ile lise düzeyinde okulu bırakma eğilimi arasında güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (Şimşek, 2011).

Birçok araştırma, aile yoksulluğunun, öğrencinin eğitimini tamamlayamamasında veya yarıda bırakmasında belirleyici olduğunu göstermiştir (Dunn, Chambers, & Rabren, 2004). Güney Afrika'da yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre üniversite düzeyinde okulu bırakanların % 70'inin düşük ekonomik statüde oldukları ortaya çıkmış; bunların büyük çoğunluğunun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için okul dışında herhangi bir işte çalıştıkları belirlenmiştir (Letseka & Maile, 2008). ABD'de 2007 yılında yapılan bir çalışmaya göre okulu terk etmiş öğrenciler arasında düşük gelir grubuna mensup aileden gelen öğrencilerin yüksek gelir grubuna mensup aileden gelen öğrencilere oranla on kat daha fazla olduğu belirlenmiştir (National Center for Educational Statistics, 2007). Başka bir çalışmada da kırsal kesimde okul terk oranlarının daha yüksek olduğu; ekonomik nedenlerin okul terkinde önemli rol oynadığı bulunmuştur (Freeman, 2008). Benzer biçimde Roscigno ve Crowley (2001) tarafından yapılan çalışmada, köylü çocuklarının daha fazla okulu bırakma eğilimi gösterdikleri ortaya konmuştur. Sinclair, Christenson ve Thurlow (2005) kırsal kesimden gelmenin hem maddi hem de kültürel fırsatlar açısından eğitimi olumsuz etkilediğini belirtirken; ABD'de yapılan bir çalışmada, okulu bırakma eğilimi çok yüksek olan İspanyol ve Afrika asıllı öğrencilerin ailelerinin ekonomik yetersizlik içinde oldukları belirlenmiştir (Lofstrom, 2007). Ekonomik durumun iyi olması, eğitim açısından ciddi avantajlar sağlarken yoksulluk, hayatın diğer alanlarında olduğu gibi eğitim alanında da kişileri olumsuz etkilemektedir. Öte yandan anne-babanın eğitim seviyesinin düşük olması, okulu bırakma hikâyelerinin olması, öğrenciyi eğitsel açıdan desteklememesi ve eğitsel beklentilerinin yüksek olmaması da okul terkinde aile kaynaklı sorunlardır. Yine ailedeki problemliler ve üyeler, parçalanmış aile, yüksek aile stresi gibi nedenler okulu bırakmada belirleyici olabilmektedir.

Bu araştırmada ailenin eğitime verdiği destek düzeyi ile okulu bırakma eğilimi arasında yakın bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre, ailesinin yüksek düzeyde eğitimiyle ilgilendiğini belirten üniversite öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi % 41.5 iken, ailesinin ilgisiz olduğunu belirtenlerde bu oran % 70.0'e kadar çıkmaktadır. Bu sonuçlar, üniversite düzeyinde bile olsa aile desteğinin okula bağlılık konusunda ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Diğer bazı araştırma sonuçları da öğrencilerin aileleriyle olan ilişkilerinin okulu terk etme davranışlarını etkilediğini ortaya koymuştur (Egyed, McIntosh, & Bull, 1998). Benzer şekilde lise öğrencileri ile yapılan bir araştırmada, aile ortamı ile ilgili memnuniyet azaldıkça okulu bırakma eğiliminin belirgin biçimde arttığı gözlenmiştir (Şimşek, 2011).

Okul Etkenleri ve Okulu Bırakma Eğilimine İlişkin Sonuçlar

Araştırmada üniversite öğrencilerinde okul terki eğilimine etki yapan *okul* faktörlerine ilişkin önemli sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre okul terkine iten okul faktörleri, başta okudukları fakülte olmak üzere, fakülteden, yöneticilerden ve öğretim elemanlarından memnuniyet düzeyi, fakültedeki sosyal etkinliklerden memnuniyet düzeyi, okudukları fakültede zorlanma durumları ve okudukları fakülteyi isteyerek tercih etme durumları gibi faktörlerdir.

Okul etkenlerine ilişkin sonuçlara bakıldığında üniversite öğrencilerinin okulu bırakma eğiliminde, sınıflara göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir, ancak okulu bırakma eğiliminin 3. sınıf öğrencilerinde (% 47.29) görece daha yüksek olduğu, henüz üniversiteye yeni kayıt yaptırmış olan hazırlık sınıfı öğrencilerinde ise % 40 civarında okulu bırakma eğiliminin olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer araştırma sonuçları da ilk yıllarda okul terkinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Örneğin; Güney Afrika üniversitelerinde yapılan bir araştırmaya göre ilk yılında okulu bırakan öğrencilerin oranı % 30 olarak hesaplanmıştır (Letseka & Maile, 2008).

Araştırma sonucunda, okulu bırakma eğiliminin fakülte değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı, ancak Mühendislik Fakültesi öğrencilerinde (% 58.9) görece daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Mühendislik Fakültesini sırasıyla Ziraat Fakültesi (% 50.8) ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (% 46.8) öğrencileri izlemiştir. Okulu bırakma eğilimi en düşük fakülte ise Eğitim Fakültesidir (% 31.8). Okulu bırakma eğilimi yüksek olan Mühendislik, Ziraat ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin neden daha yüksek düzeyde okul terki eğilimine sahip oldukları sorgulandığında, bu öğrencilerin fakültelerinden memnuniyetlerinin çok düşük olduğu anlaşılmıştır. Örneğin; okul terki en yüksek olan üç fakültedeki öğrencilerinin fakültelerinden *tam* ve *oldukça* memnun olanların oranı sırasıyla % 15.2, % 21.0 ve % 21.5 iken, okul terki oranı en düşük olan Eğitim ve Tıp Fakültelerinde bu oran % 45.4 ve % 40.2 olarak bulunmuştur. Başka bir sorgulamaya göre okul terki en fazla olan Mühendislik, Ziraat ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin yönetici ve öğretim elemanlarından *tam* ve *oldukça* memnun olanların oranı sırasıyla % 18, % 20.2 ve % 26.6 iken, okul terki oranı en düşük olan Eğitim ve Tıp Fakültelerinde bu oran % 73 ve % 46.2 olarak bulunmuştur. Bu iki sonuçla birlikte düşünüldüğünde, okul terki eğiliminin fakülte memnuniyetiyle yakından ilişkili olduğu, fakülte memnuniyetinin ise

büyük ölçüde idareci ve öğretim elemanlarının öğrencilerle ilişkisinden kaynaklandığı söylenebilir. Biraz aşağıda değinileceği üzere, okul terki eğilimiyle fakülte ve öğretim elemanlarından memnuniyet arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Okulu bırakma eğilimi üzerinde belirleyici olan bir diğer okul etkeni fakülte ve bölüm memnuniyet düzeyidir. Buna göre memnuniyet düzeyi düştükçe okuldan ayrılma isteği anlamlı biçimde artmaktadır. Örneğin; okuduğu fakülteden *çok memnun* olanlarda okulu bırakma eğilimi % 28.6 iken, *hiç memnun olmayanlarda* bu oran neredeyse üç katına (% 64.6) çıkmaktadır. Benzer şekilde bölümünden *çok memnun* olanların okulu bırakma eğilimi % 31.2 iken, bu oran *hiç memnun olmayanlarda* üç katından (% 66.7) daha fazladır. Bu sonuçlara bakıldığında, fakülte ve bölüm memnuniyeti azaldıkça okuldan ayrılma isteğinin de belirgin biçimde arttığı görülmektedir. Fakülte ve bölüm memnuniyetinde rol oynayan birçok etken olabilir, ancak memnuniyetin ana etkeni kalitedir. Okul kalitesi, kaynakların yeterli olması; teknik donanım, bilgisayar, laboratuvar ve diğer öğretim materyallerinin yeterli olması yanı sıra öğretim elemanlarının niteliğiyle de ilgilidir. Bir diğer önemli kalite göstergesi ise yüksek kariyer eğitimidir. Yüksek kariyer eğitimi ise büyük ölçüde okulun sahip olduğu imkânlarla ve bu imkânların eğitim için kullanılmasına bağlıdır. Bu imkânlarla sahip olmak, öğrencilerin okuldan ayrılmasını zorlaştırmaktadır (Şirin, Matthew, Lisa, Gonsalves, & Howell, 2004) çünkü okulun kalitesi, öğrenci beklentilerini ve motivasyonu artırmakta; okulu bırakma riskini azaltmaktadır (Lan & Lanthier, 2003). Nitekim bizim araştırmamızda da okuduğu fakültenin imkânlarına ilişkin düşünce ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Buna göre fakültedeki imkânları tamamen *yeterli bulanlarda* okulu bırakma eğilimi % 38.5 iken, *yeterli bulmayanlarda* bu oran % 54.3'e çıkmaktadır. Benzer şekilde fakültedeki sosyal etkinliklerden memnuniyet düzeyi ile okulu bırakma eğilimi arasında da anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiş; sosyal etkinliklerden *çok memnun* olanlarda okulu bırakma eğilimi % 38.9 iken, *hiç memnun olmayanlarda* bu oranın % 53.8'e çıktığı görülmüştür.

Fakülte etkenlerine bağlı olarak okuduğu bölümü isteyerek tercih etme durumu ile okulu bırakma eğilimi arasında da anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre, okuduğu bölümü *isteyerek tercih* ettiğini söyleyenlerde okulu bırakma eğilimi % 43.2 iken, *istemeyerek tercih* ettiğini söyleyenlerde bu oran % 61.5'e çıkmaktadır. Bu sonuçlar, bölüm tercihindeki isteklilik azaldıkça okuldan ayrılma isteğinin de belirgin biçimde arttığını göstermektedir.

Okul etkenlerine bağlı olarak, okuduğu bölümde zorlanma düzeyi ile okulu bırakma eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre, okuduğu bölümde *hiç zorlanmayanlarda* okulu bırakma eğilimi % 36.9 iken, *nadiren zorlananlarda* bu oran % 41.3'e, *kısmen zorlananlarda* % 44.6'ya, *her zaman zorlananlarda* ise % 69.2'ye çıkmaktadır. Bu sonuçlar, okuduğu bölümde zorlanma düzeyi yükseldikçe okuldan ayrılma isteğinin de arttığına işaret etmektedir.

Araştırmada, öğrencilerin sorunlarını ilgililere ifade edebilme düzeyi ile okulu bırakma eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre, sorunlarını ilgililere yeterince anlatamayan ve çözüm bulamayan öğrencilerin okuldan

uzaklaşma eğilimleri belirgin biçimde artmaktadır. Bilindiği gibi öğretim elemanı ve okul personelinin öğrencilere karşı tutumu ve yardımı öğrenciler tarafından önemsenmektedir. Birçok araştırmada okulu bırakan öğrencilerin önemli bir kısmı okulda kendilerine yardımcı kimsenin bulunmadığını belirtmiş, *okulu sevmeme* ve *öğretmenlerle geçinememe* en sık okulu bırakma nedeni olarak gösterilmiştir (Brewster & Bowen, 2004).

Arkadaş Etkenleri ve Okulu Bırakma Eğilimine İlişkin Sonuçlar

Bu araştırmanın sonuçları, okulu bırakmaya etki eden bazı arkadaş etkenlerinin bulunduğunu göstermiştir. Buna göre, okulu bırakan yakın arkadaşlara sahip olma ile okulu bırakma eğilimi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin; yakın arkadaşları arasında okulu bırakma düşüncesi olanlarda okulu bırakma eğilimi % 54.0 iken, yakın arkadaşları arasında okulu bırakma düşüncesi olmayanlarda bu oran % 36.7'ye düşmektedir. Yakın arkadaşlarının okulu bırakmayı düşünmeleri ve bundan sık sık söz etmeleri, öğrenciler üzerinde etkili olabilir. Zira okulu bırakmada önemli faktörlerden birisi olan devamsızlığın büyük ölçüde grup hâlinde yapıldığı tespit edilmiştir (Goldberg, 1999).

Araştırma sonucuna göre yakın arkadaşın akademik başarısı da okulu bırakma eğilimi üzerinde etkili olmaktadır. Buna göre yakın arkadaş başarısı *düşük* olanlarda okulu bırakma eğilimi % 70.0 iken, *çok iyi* olanlarda bu oran % 41.9'a düşmektedir.

Literatüre bakıldığında arkadaşları tarafından dışlanan ve reddedilen öğrencilerin daha çok devamsızlık yaptığı ve daha az başarılı oldukları ortaya konmuştur (French & Conrad, 2001). Bir başka araştırmada not ortalaması düşük olan her üç öğrenciden birisinin okulu bırakmayı düşündüğü ortaya çıkmıştır (Şimşek, 2011). Ward (1995) ise diğer öğrenciler tarafından tehdit veya rahatsız edilen öğrencilerin okuldan soğudukları ve devamsızlıklarının arttığını ileri sürmüştür. Rumberger (1995) de yaptığı araştırmada öğretmenlerine ve arkadaşlarına yönelik olumsuz tutumların okulu bırakma riskini artıran bir etken olduğu sonucuna varmıştır.

Son olarak, araştırmanın üniversite yöneticileri açısından dikkate değer bir uyarı niteliğinde olduğu sonucu çıkarılabilir. Zira oldukça yüksek düzeydeki okulu bırakma eğilimi, büyük kısmı kamu kaynaklarıyla sürdürülen ve yüksek maliyetli üniversite eğitim süreçlerinin yeniden sorgulanmasını gerektirmektedir. Araştırma sonuçları benzer şekilde araştırmacılar açısından da araştırmaya değer önemli bir sorun ortaya koymaktadır. Farklı bölgeler ve farklı üniversiteler açısından okulu bırakma eğiliminin ne düzeyde olduğu yeni araştırmalar yoluyla ortaya konulabilir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen ve yukarıda özetlenen sonuçlara dayalı olarak, üniversite yöneticileri ve akademisyenler ile araştırmacılara yönelik aşağıdaki önerilerin verilmesi uygun bulunmuştur:

1. Üniversite yöneticileri ve akademisyenler, üniversite yönetim ve öğretim süreçlerine ilişkin yaklaşımlarını yeniden gözden geçirmeli, öğrencilerin üniversiteden kaynaklanan sorunlarına yönelik tedbirler almalıdır.
2. Araştırmacılar, diğer bölgelerdeki üniversitelerde okulu bırakma eğilimi ve nedenlerine ilişkin başka araştırmalar yapabilirler. Bu kapsamda yapılacak araştırmaların üniversiteyi bırakmış öğrencilerle gerçekleştirilmesi, üniversite düzeyinde okulu bırakma nedenlerine ilişkin daha ayrıntılı bilgiler verecektir.

Kaynakça

- Adiseshiah, S. M. (1990). *Illiteracy and poverty, literary lessons*. Geneva: International Bureau of Education.
- Arulampalam, W., Naylor, R. A., & Smith, J. (2001). *A hazard model of the probability of medical school dropout in the United Kingdom* (IZA Discussion Paper No. 333). Bonn, Germany: Institute for the Study of Labor.
- Bartels, J., von Prümer, C., & Rossie, U. (1988). *Subjective studienziele*. Hagen: Fern Universität, Zentrum für Fernstudienentwicklung.
- Başkan, G. A. (2001). Türkiye’de yükseköğretimin gelişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 21-32.
- Battin-Pearson, S., Abbott, R. D., Hill, K. G., Catalano, R. F., & Hawkins, J. D. (2000). Predictors of early high school dropout. A test of five theories. *Journal of Educational Psychology*, 92(3), 568-582.
- Becker, S. O. (2001). *Why don't Italians finish university? Explaining university enrollment behavior in Italy and Germany*. EUI and IZA. <http://ftp.zew.de/pub/zew-docs/div/becker.pdf> adresinden alınmıştır.
- Bloom, D., Canning, D., & Chan, K. (2006). *Higher education and economic development in Africa*. World Bank, Human Development Sector, Africa Region.
- Brewster, A., & Bowen, G. L. (2004). Teacher support and the school engagement of Latino middle and high school students at risk for school failure. *Child & Adolescent Social Work Journal*, 21(1), 47-67.
- Bridgeland, J. M., Dilulio, J. J., & Morison, K. B. (2006). *The silent epidemic: Perspectives of high school dropouts*. Washington, DC: Civic Enterprises.
- Cuomo, R. M. (1991). *Address given at the annual conference of the rural schools programme*. New York: The New York State Mentoring Programme.
- Dunn, C., Chambers, D., & Rabren, K. (2004). Variables affecting students' decisions to drop out of school. *Remedial and Special Education*, 25(5), 314-323.
- Durkheim, E. (1961). *Suicide*. Glencoe, IL: The Free Press.
- Egyed, C. J., McIntosh, D. E., & Bull, K. S. (1998). School psychologists' perceptions of priorities for dealing with the dropout problem. *Psychology in the Schools*, 35(2), 153-162.

- Entwistle, D. R., Alexander, K. L., & Olson, L. S. (2004). Temporary as compared to permanent high school dropout. *Social Forces*, 82(3), 1181.
- Farmer, S. H., & Vispoel, P. W. (1990). Attributions of female and male adolescents for real life failure experiences. *Experimental Education*, 58(2), pp.127-40
- Fernandez, R. R., & Velez, W. (1989). *Who stays? Who leaves? Findings from the ASPIRA five cities high school drop-out study* (Working Paper No. 89-1). New York: Annheuser Busch Companies.
- French, D. C., & Conrad, J. (2001). School dropout as predicted by peer rejection and antisocial behavior. *Journal of Research on Adolescence*, 11, 225-244.
- Garland, M. (1993). Ethnography penetrates the “I didn't have time” rationale to elucidate higher order reasons for distance education withdrawal. *Research in Distance Education*, 5(1-2), 6-10.
- Garrison, D. R. (1987). Distance education: Researching drop-out in distance education. *Research in Distance Education*, 8(1), 95–101.
- Goldberg, M. (1999). Truancy and dropout among Cambodian students: Results from a comprehensive high school. *Social Work in Education*, 21(1), 49-63.
- Günay, D., & Günay, A. (2011). 1933'den günümüze Türk yükseköğretiminde niceliksel gelişmeler. *Bilim ve Yükseköğretim Dergisi*, 1, 4-23.
- Hammond, C., Linton, D., Smink, J., & Drew, S. (2007). Dropout risk factors and exemplary programs: A technical report. Clemson, SC: National Dropout Prevention Center.
- Harter, D. (1969). *Why SUNY students fail to complete independent study courses*. New York: State University of New York.
- Jackobsen, V., & Rosholm, M. (2003). *Dropping out of school? A competing risk analysis of young immigrants' progress in the educational system* (IZA Discussion paper No. 918). Bonn, Germany: Institute for the Study of Labor.
- Johnes, G., & McNabb, R. (2004). Never give up on the good times: Student attrition in the UK. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 66, 23-47.
- Jolly, R. (1969). *Planning education for African development - economic and manpower perspectives*. Kampala: Government Printers.
- Kamfwa, J. (1982). *Contribution of women's club to rural development in Ndola East*. Ndola: Unpublished.
- Kaplan, D. S., & Peck, B. M. (1997). Decomposing the academic failure-dropout relationship: A longitudinal analysis. *The Journal of Educational Research*, 90, 331-343.
- Kember, D. (1989). A longitudinal-process model of drop-out from distance education. *Higher Education*, 60(3), 278–301.
- Lan, W., & Lanthier, R. (2003). Changes in students' academic performance and perceptions of school and self before dropping out of schools. *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 8(3), 309-332.

- Letseka, M., & Maile, S. (2008). *High university drop-out rates: A threat to South Africa's future*. <http://www.hsrc.ac.za/Document-2717.phtml> adresinden alınmıştır.
- Lofstrom, M. (2007). *Why are Hispanic and African-American drop-out rates so high?* (IZA Discussion Paper No. 3265). Bonn, Germany: Institute for the Study of Labor.
- Macfarlane, D. (2006, September 22-28). Shock varsity dropout stats. *Mail & Guardian*.
- McCaul, J. E., Donaldson, A. G., Coladarei, T., & Davies, E. W. (1992). Consequences of dropping out of school: Findings from high school and beyond. *Educational Research*, 85(4), 198-207.
- Montmarquette, C., Mahseredjian, S., & Houle, R. (2001). The determinants of university dropouts: A bivariate probability model with sample selection. *Economics of Education*, 20, 474-484.
- Mutawa, D. M. (1986). *Motivating adult learners*. Paper presented at Part-Time Tutor's Seminar, Luanshya, Zambia.
- National Center for Educational Statistics. (2007). *High school dropout and completion rates in the United States*. <http://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2009064> adresinden alınmıştır.
- Ngoma, P. S., Simwanza, A., Makunka, C. K. (n.d.). *Investigating the drop out problem amongst university extension studies learners in Zambia*. http://www.col.org/pcf3/papers/PDFs/Ngoma_Simwanza_Makunka.pdf adresinden alınmıştır.
- Paul, M. K. (1990). Significance of motivation in the National Correspondence College of Zambia. *The Europe Journal of Distance Education*. http://www.col.org/pcf3/papers/PDFs/Ngoma_Simwanza_Makunka.pdf adresinden alınmıştır.
- Peters, O. (1992). Some observations on dropping out in distance education. *Distance Education*, 13(2), 234-269
- Powdthavee, N., & Vignoles, A. (2009). The socioeconomic gap in university dropouts. *The B. E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 9(1), 1-36. <http://www.bepress.com/bejeap/vol9/iss1/art19> adresinden alınmıştır.
- Roberts, D. (1984). Ways and means of reducing early student drop-out rates. *Distance Education*, 5(1), 50-71.
- Roscigno, V. J., & Crowley, M. (2001). Rurality, institutional disadvantage, and achievement / attainment. *Rural Sociology*, 66, 268-292.
- Rumberger, R. W. (1995). Dropping out of middle school: A multilevel analysis of students and schools. *American Educational Research Journal*, 32, 583-625.
- Sinclair, M., Christenson, S., & Thurlow, M. (2005). Promoting school completion of urban secondary youth with emotional or behavioral disabilities. *Exceptional Children*, 71(4), 465-482.

- Smith, B. (1987). Investigating drop-out from the open foundation course. *Australian Journal of Adult Education*, 27(1), 17-24.
- Smith J., & Naylor, R. A. (2001). Dropping out of university: A statistical analysis of the probability of withdrawal of UK university students. *Journal of the Royal Statistical Society (Series A)*, 164, 389-405.
- Spady, W. G. (1970). Dropouts from higher education: An interdisciplinary review and synthesis. *Interchange*, 1(1), 65-85.
- Sponder, M. B. (1990). *Distance education in rural Alaska: An overview of teaching and learning practices in audio conference courses*. Fairbanks, Alaska: Alaska University, Center for Cross Cultural Studies.
- Şahin, S. (2001). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi ve nedenleri (Şanlıurfa ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Şimşek, H. (2011). Lise öğrencilerinde okulu bırakma eğilimi ve nedenleri (Güneydoğu Anadolu Bölgesi örneği) [Dropout tendency among high school students and its reasons (A case study in the Southeastern Anatolia Region)]. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 1(2), 27-47.
- Şirin, S., Matthew, D., Lisa R. J., Gonsalves, L., & Howell, A. (2004). Future aspirations of urban adolescents: A person-in-context model. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 17(3), 437-456.
- Taşkın, F. K. (t. y.). *Devamsızlık ve okul terki nedir? Nedenleri ve ayrıntıları nasıl gelişir?* http://www.tavsiyeeyorum.com/makale_5606.htm adresinden alınmıştır.
- Taylı, A. (2008). Okulu bırakmanın önlenmesi ve önlemeye yönelik uygulamalar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), ss.91-104.
- The International Bank for Reconstruction and Development. (2000). *Higher education in developing countries peril and promise*. Washington, DC: World Bank. http://www.accesstosuccess-africa.eu/images/literature/peril_and_promise.pdf adresinden alınmıştır.
- Thomas, R.(1993). Teaching in a far-off Land. *UNE Smith's Weekly*, 34(23), 5.
- Tinto, V. (1975). Dropout from higher education: A theoretical synthesis of recent research. *Review of Educational Research*, 45(1), 89-125.
- Ward, C. (1995). American Indian high school completion in rural southeastern Montana. *Rural Sociology*, 60(3), 416-434.